

การศึกษาการแสดงพื้นบ้านละครชาตรี “เท่งตุ๊ก” คณะ ส.บัวน้อย จังหวัดจันทบุรี*

ณรงค์ฤทธิ์ สุขสวัสดิ์** ขนวิรี หวานฤดี *** และ นิตยา คำปวน****

(วันรับบทความ: 11 พฤษภาคม 2563, วันแก้ไขบทความ: 1 มิถุนายน 2563, วันตอบรับบทความ: 5 มิถุนายน 2563)

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการแสดงพื้นบ้านละครชาตรี “เท่งตุ๊ก” คณะ ส.บัวน้อย จังหวัดจันทบุรี ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาประวัติของละครชาตรีหรือละครเท่งตุ๊ก คณะ ส.บัวน้อย จังหวัดจันทบุรี ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน 2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและรูปแบบของการแสดงละครชาตรีหรือละครเท่งตุ๊ก คณะ ส.บัวน้อย ตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน และนำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ละครชาตรี คณะ ส.บัวน้อย เริ่มต้นมาจากการที่นายทิม ภาคกิจ ได้รับการถ่ายทอดการแสดงจากครูที่อาศัยอยู่ในภาคใต้ของประเทศไทย และนำการแสดงมาเผยแพร่ในจังหวัดจันทบุรี โดย นายทิม ภาคกิจ ถือเป็นคณะละครชาตรีรุ่นที่ 1 โดยใช้ชื่อคณะว่า คณะละครปู่ทิม ต่อมาทายาทของนายทิมก็ได้ตั้งคณะละครขึ้นอีกหลายคณะ โดยใช้ชื่อคณะที่แตกต่างกันจนกระทั่งมาถึงรุ่นที่ 4 ซึ่งมี นางบุญเรือน สร้อยศรี เป็นหัวหน้าคณะ โดยใช้ชื่อคณะว่า คณะ ส.บัวน้อย องค์ประกอบสำคัญในการแสดง ได้แก่ โรงละคร ซึ่งสามารถรับชมได้ 3 ด้าน ฉากรูปป่าที่แสดงเอกลักษณ์ของคณะ เนื้อเรื่องที่ใช้ประกอบการแสดงมีทั้งเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ และเรื่องที่คิดขึ้นมาใหม่ โดยสอดแทรกการแสดงพื้นบ้านเข้าไป มีเครื่องดนตรีประกอบ การแสดง คือ โขนชาตรี กลองตุ๊ก ฉิ่ง ฉาบ กรับ และมี การนำระนาดเอกเข้ามาผสมด้วย เครื่องแต่งกายมีการประยุกต์ไปตามสมัยมีทั้งแต่งกายแบบชุดเครื่อง (ชุดยืนเครื่อง) ชุดลิเกโบราณและชุดลิเกประยุกต์ ซึ่งคณะ ส.บัวน้อย ยังคงมีการนำเพลงร้องแบบโบราณเข้ามาขับร้อง ทั้งนี้ชุดที่ใช้ในการแสดงจะเปลี่ยนแปลงไปตามเรื่องที่ทำการแสดง คือการแสดงแบบโบราณ และการแสดงแบบประยุกต์นั่นเอง

จากการศึกษาพบว่าในปัจจุบันการแสดงละครเท่งตุ๊กแบบดั้งเดิมนั้นหาชมได้ยาก อันเนื่องมาจากหลายสาเหตุ เช่น เพลงที่ใช้ร้องประกอบการแสดงมีความยาก ผู้คนให้ความสนใจกับการแสดงลิเกมากกว่า หรือแม้กระทั่งยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป คณะละครเท่งตุ๊กจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงให้เข้ากับสมัยนิยม เพื่อดึงดูดผู้คนให้หันกลับมาสนใจการแสดงละครเท่งตุ๊ก ดังนั้นจึงเป็นการสมควรยิ่งที่ต้องมีการอนุรักษ์การแสดงละครเท่งตุ๊กแบบดั้งเดิมให้อยู่คู่กับจังหวัดจันทบุรีและสังคมไทยต่อไป

คำสำคัญ: การแสดงพื้นบ้าน, เท่งตุ๊ก, ส.บัวน้อย, จังหวัดจันทบุรี

*บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การศึกษาการแสดงพื้นบ้านละครชาตรี “เท่งตุ๊ก” คณะ ส.บัวน้อย จังหวัดจันทบุรี

**อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี (Email: narongrit.s@rbru.ac.th)

***นักศึกษาสาขาสอนภาษาไทย รุ่น 581 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี (Email: narongrit.s@rbru.ac.th)

****นักศึกษาสาขาสอนภาษาไทย รุ่น 581 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี (Email: narongrit.s@rbru.ac.th)

The studying of a Chatri drama theatrical performance "Teng Tuk" from S. Bua Noi Band, Chanthaburi.

Narongrit Suksawat* Chonnawee Wanruedee** and Nittaya Khampuan***

(Received Date: May 11, 2020, Revised Date: June 1, 2020, Accepted Date: June 5 , 2020)

Abstract

This research aimed at studying Lakhon Chatri "Teng Tuk" Theatrical Performance of S.Bua Noi band in Chanthaburi Province. The purposes of this research were as follows: 1) to study the history from past to present and 2) to investigate compositions and forms from past to presents of Lakhon Chatri drama "Teng Tuk" from S.Bua Noi band, Pak Nam Laem Sing Subdistrict, Laem Sing District, Chanthaburi Province.

The result of this study indicated that Lakhon Chatri S S.Bua Noi band has been established from the south of Thailand passed on the knowledge to Tim Pakakit, and he then performed in Chanthaburi Province. Mr.Tim Pakakit's band was regarded as the first band of Lakhon Chatri named Grandfather Tim band. Later, Mr.Tim's descendants have founded many drama troupes with different names. Mr.Tim' fourth generation descendant was Mrs. Boonruen Soisri who became a band leader and named the band "S.Bua Noi" band. The important element of performance is a theater which can be watched from 3 sides of the theater. A forest scene is the band's uniqueness. Stories which are used to perform are folk tales and newly created stories added with folk performances. The musical instruments are consisted of tone chatri drump, tuk drums, small cymbals, cymbals, wooden rhythm clappers, and mixed with alto, xylophones. Costumes have been applied in accordance with changing times including fully decorated attires (the complete look of Thai traditional dramatic performance), Traditional musical folk drama's costumes and applied musical folk drama's clothes. Moreover, ancient songs yet remain to be sung in S.Bua Noi band. The costumes will be changed based on the performing stories which are a traditional performance and an applied performance.

The finding pointed out that the traditional performance of Lakhon Chatri "teng Tuk" is rarely seen due to many factor. First, it is hard to sing dramatic music. Second, people are more interested in a performance of musical folk drama or even times have changed. Consequently, the performance of Lakhon Chatri "Teng Tuk" Band needs to be changed to suit with modern times in order to interest audience once again. Therefore, it appropriate to preserve Lakhon Chartri "Teng Tuk" to be with Chanthaburi Province and Thail society.

Keywords: folk performance, Teng Tuk, S. Bua Noi Band , Chanthaburi Province

* Lecturer, Thai Language Program, Faculty of Humanities and Social Sciences.(Email: narongrit.s@rbru.ac.th).

**Student, Thai Language Program, Faculty of Humanities and Social Sciences.(Email: narongrit.s@rbru.ac.th).

*** Student, Thai Language Program, Faculty of Humanities and Social Sciences.(Email: narongrit.s@rbru.ac.th).

1. บทนำ

ละครชาตรีหรือละครเท่งตึก เป็นละครที่ได้รับอิทธิพลมาจากโนรา หรือมโนราห์ โดยมีผู้นำเข้ามาเผยแพร่และมีการดัดแปลงทำรำ จนกลายมาเป็นละครที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดจันทบุรี ซึ่งคำว่า “เท่งตึก” มีต้นกำเนิดมาจากคณะละครชาตรีและชาวบ้านฝั่งตำบลบางกะไชย อำเภอท่าใหม่ใช้เรียกกัน โดยชื่อนี้ได้มาจากเสียงกลอง 2 ชนิด คือกลองโทนและกลองตึก โดยกลองโทนจะมีเสียงดัง เท่ง ๆ และกลองตึกจะมีเสียงดัง ตึก ๆ จึงทำให้ชาวบ้านในจังหวัดจันทบุรีเรียกละครชาตรีนี้ว่า “ละครเท่งตึก” อย่างไรก็ตามละครชาตรีแต่เดิม และละครเท่งตึกมีความแตกต่างกันอยู่บ้างนั่นก็คือ ละครชาตรีมีเครื่องดนตรีซึ่งประกอบไปด้วยกลองโทน กลองตึก ฉิ่ง ฉาบ กรับ และระนาด ส่วนละครเท่งตึกจะมีเพียง กลองโทน กลองตึก ฉิ่ง ฉาบ กรับ เท่านั้น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดจันทบุรีกล่าวถึงการแสดงพื้นบ้านเท่งตึกไว้ว่าละครเท่งตึก จังหวัดจันทบุรี ยังคงยึดถือและรักษาองค์ประกอบและรูปแบบการแสดงละครโนราห์และละครชาตรีไว้ คือการรำบทไหว้ครู 3 บท รำซัดและรำแม่บท 12 ท่า แต่การเรียกชื่อท่ารำจะแตกต่างจากละครชาตรีและละครโนรา เนื่องจากเรื่องของการแสดงก็แล้วแต่ความประสงค์ของผู้ว่าจ้างว่าต้องการให้แสดงเรื่องอะไร ส่วนมากเป็นการแสดงเพื่อความบันเทิงสำหรับผู้ชม ลักษณะท่ารำของละครเท่งตึก จังหวัดจันทบุรี มีเอกลักษณ์เฉพาะ คือการจับการตั้งวง การยืน การก้าวเท้า การย่อเท้า การถัดเท้า และการยกเท้า ท่ารำของละครเท่งตึก จังหวัดจันทบุรี มีการใช้ส่วนของเอวและไหล่มาก เวลารำต้องยกไหล่ และส่ายเอวให้เข้ากับจังหวะกลอง มีการลักคอกและกล่อมตัวประกอบด้วย (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดจันทบุรี. ออนไลน์. 2561) จังหวัดจันทบุรีมีคณะละครเท่งตึกที่รับจัดการแสดงอยู่ด้วยกันถึง 9 คณะ ได้แก่

1. คณะ ส.บัวน้อย ตั้งอยู่ตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี
2. คณะสำราญศิลป์ ตั้งอยู่ตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี
3. คณะชวนชื่น ตั้งอยู่ตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี
4. คณะไชยเจริญศิลป์ ตั้งอยู่ตำบลบางกะไชย อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี
5. คณะ ณ. นาคเจริญ ตั้งอยู่ตำบลบางกะไชย อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี
6. คณะขวัญใจเจริญศิลป์ ตั้งอยู่ตำบลบางกะไชย อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี
7. คณะเปรมฤทัยวิทยารุ่น ตั้งอยู่ตำบลบางกะไชย อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี
8. คณะถนอมจิตศิษย์เจริญ ตั้งอยู่ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
9. คณะจันทราบันเทิงศิลป์ ตั้งอยู่ตำบลท่าไคร้ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี

คณะละครทั้ง 9 คณะสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ฝั่งของแม่น้ำจันทบุรี คือฝั่งตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ฝั่งหนึ่ง และฝั่งตำบลบางกะไชยฝั่งหนึ่ง ซึ่งการแสดงละครเท่งตึกของทั้ง 2 ฝั่งนี้ จะมีความแตกต่างกัน โดยตำบลปากน้ำแหลมสิงห์จะยังคงสามารถรักษาการแสดงในรูปแบบดั้งเดิม ไว้ได้มากกว่าฝั่งตำบลบางกะไชย ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้ถ่ายทอดท่ารำของฝั่งตำบลบางกะไชยมีความสามารถในการแสดงลีลาเก๋าก่อน เมื่อมาฝึกหัดละครเท่งตึกจึงนำเอาลักษณะของการแสดงลีลาเข้ามาผสมผสาน แต่ถึงอย่างไรลำดับขั้นตอนในการแสดงของแต่ละคณะก็ยังคงมีความคล้ายคลึงกัน (ประภาศรี ศรีประดิษฐ์. 2545 : บทนำ) แต่ในปัจจุบันได้มีการคณะละครชาตรี (เท่งตึก) จักรวาลมงคลศิลป์ ตั้งอยู่ในตำบลท่าไคร้ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี และคณะรวมดาวรุ่ง ดาราศิลป์ ตั้งอยู่ตำบลบางกะไชย อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี เกิดขึ้นใหม่ รวมทั้งหมด 11 คณะ

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติของละครชาตรีหรือละครเท่งตึกคณะ ส.บัวน้อย ตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและรูปแบบ ของการแสดงละครชาตรีหรือละครเท่งตึก คณะ ส.บัวน้อย ตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน

3. วิธีการศึกษา

ในงานวิจัยเรื่องการศึกษาการแสดงพื้นบ้านละครชาตรี “เท่งตุ๊ก” คณะ ส.บัวน้อย จังหวัดจันทบุรี คณะผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย คณะละครเท่งตุ๊ก คณะ ส.บัวน้อย ตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และสังเกตการณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม
4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และสังเกตการณ์มาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ และสรุปความเชิงพรรณนาวิเคราะห์

4. สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษาการแสดงพื้นบ้านละครชาตรี “เท่งตุ๊ก” คณะ ส.บัวน้อย จ.จันทบุรี เป็นการศึกษาประวัติของละครชาตรีหรือละครเท่งตุ๊กของคณะ ส.บัวน้อย จากอดีตจนถึงปัจจุบัน และศึกษาองค์ประกอบและรูปแบบของการแสดง ผู้วิจัยมุ่งศึกษาข้อมูลจากละครชาตรี คณะ ส.บัวน้อย ตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ผลของการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ละครเท่งตุ๊กและละครชาตรีที่ปรากฏในจังหวัดจันทบุรีจัดว่าเป็นการแสดงชนิดเดียวกัน ถึงแม้ว่ามีเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงจะแตกต่างกัน ซึ่งละครเท่งตุ๊กนั้นเริ่มเข้ามาสู่จังหวัดจันทบุรี เป็นระยะเวลา 100 กว่าปีมาแล้ว โดยผู้ที่นำการแสดงมาเผยแพร่หรือถ่ายทอดเป็นคนแรกคือ นายทิม ภาคกิจ จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า นายทิม ภาคกิจ ได้รับการถ่ายทอดการแสดงละครชาตรีมาจากครูซึ่งอยู่ทางใต้ของไทยแล้วทำการแสดงละครเร่ไปตามท้องที่ต่าง ๆ จนกระทั่งปี 2420 จึงได้นำละครชาตรีเข้ามาเผยแพร่ในเขตอำเภอ แหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งคณะ ส.บัวน้อย เป็นคณะละครในสายเครือญาติของ นายทิม ภาคกิจ เพียงคณะเดียว

ละครชาตรี คณะ ส.บัวน้อย เป็นคณะละครชาตรีที่มีความเก่าแก่ที่สุดในจังหวัดจันทบุรีมีอายุราว 100 กว่าปี โดยมีนายทิม ภาคกิจ ซึ่งมีสถานะเป็น ทวด เป็นครูละครที่โยกย้ายถิ่นฐานมาจาก ตำบลบ้านเพ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง มาตั้งถิ่นฐานที่บ้านข่าห่าน ตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี นายทิมได้ฝึกหัดการแสดงละครชาตรีมาจากครูทางภาคใต้ ต่อมานายทิมได้ตั้งคณะละครโดยตั้งชื่อว่า “คณะละครปู่ทิม” ถือได้ว่านายทิมเป็นรุ่นแรกในการก่อตั้งคณะละคร ต่อมานางเตย ซึ่งเป็นลูกสาวของนายทิมได้รับการถ่ายทอดการแสดงละครชาตรี และได้ตั้งคณะขึ้น เรียกคณะละครรุ่นนี้ว่า “ละครยายเตย ตาทด” โดยมีลูก ๆ เป็นผู้แสดง ต่อมา นางแท้ง ภาคกิจลูกของนางเตย และตาทด ได้แต่งงานกับ นายเข็บ สายบัว มีบุตร - ธิดาด้วยกัน 6 คน โดยทุกคนได้รับการฝึกหัดละคร ผู้ชายฝึกหัดดนตรีเป็นหลัก ส่วนผู้หญิงฝึกหัดละครเป็นหลัก โดยตั้งชื่อคณะว่า ส.บัวน้อย ซึ่งต่อมา นางบุญเรือน สร้อยศรี บุตรคนหนึ่งของ นางแท้งและนายทอด เป็นผู้สืบทอดคณะ ส.บัวน้อย มาจนถึงปัจจุบันนี้

แรกเริ่มเดิมทีที่การแสดงชนิดนี้เข้ามาเผยแพร่ในจังหวัดจันทบุรี ชาวบ้านก็จะมักรู้จักและเรียกขานกันในนามว่า ละครชาตรี ต่อมาชาวบ้านบางกะไชย ได้เปลี่ยนชื่อเป็น ละครเท่งตุ๊ก โดยเรียกตามเสียงที่ได้ยินจากกล่องที่ใช้ประกอบในการแสดง ซึ่งบางครั้งชาวบ้านก็จะเรียกคล้องจองกันว่า “ชาตรี – เท่งตุ๊ก” ถ้าเล่นโดยมีระนาดบรรเลงประสมวง เรียกว่า ละครชาตรี ถ้าไม่มีระนาดบรรเลงประสมวง เรียกว่า เท่งตุ๊ก ส่วนการ แต่งกายของตัวละครในปัจจุบันจะมีความแตกต่างจากอดีตไปบ้างนั้นเป็นเพราะได้รับอิทธิพลการแต่งกายมาจากการแสดงของลิเกที่เข้ามามีบทบาทในชุมชนมากกว่า คณะ ส.บัวน้อย มีที่มาจากนามสกุลของตระกูล

คือ ส. เป็นตัวย่อ มาจากคำว่า สาย และใส่คำว่า บัว ซึ่งมาจากนามสกุลว่า สายบัว และนำคำว่า น้อย มาต่อหลังเพื่อให้เกิดความไพเราะ คล้องจองนั่นเอง (บุญเรือน สร้อยศรี, สัมภาษณ์, 4 กันยายน 2562)

2. องค์ประกอบของการแสดงละครเวทีหรือละครชาตรี พบว่ารูปแบบของการแสดงนั้นมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากมีอิทธิพลของการแสดงลิเกที่ได้เข้ามามีบทบาทต่อชุมชนมากกว่า องค์ประกอบสำคัญที่ปรากฏในการแสดง (บุญเรือน สร้อยศรี, สัมภาษณ์, 4 กันยายน 2562) ได้แก่

2.1 โรงละคร จากการศึกษาพบว่า ลักษณะของโรงละครที่พบมี 2 ลักษณะ คือ โรงละครแบบติดพื้น และโรงละครแบบยกพื้นสูง โรงละครทั้ง 2 ลักษณะ มีลักษณะที่เหมือนกัน คือมีการใช้พื้นที่แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือหน้าโรง หลังโรง และข้างโรง และมีสิ่งที่แตกต่างกัน คือ ลักษณะความสูงของโรงละคร และลักษณะการชมละครของโรงละครแต่ละลักษณะ

2.2 ฉาก คณะ ส.บัวน้อย เป็นคณะเดียวใช้ฉากวาดเป็นรูปป่า เนื่องจากต้องการให้ผู้ชมได้รับรู้ถึงความเป็นละครพื้นบ้านมากกว่าความเป็นละครวัง จากการศึกษาพบว่าฉากในการแสดงสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนของตัวฉาก ทำด้วยผ้าด้ายดิบนำมาเย็บต่อกันเป็นผืนใหญ่ขนาดตามต้องการ ส่วนใหญ่นิยมใช้รูปทรงที่เป็นสี่เหลี่ยมพื้นผ้า ความสูง ความยาวและลวดลายตามความต้องการ เช่น ป่า ท้องพระโรง เป็นต้น และส่วนของป้ายชื่อคณะ ซึ่งถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ทราบว่าคณะที่นำมาแสดงนั้นมีชื่อคณะว่าอะไร นิยมเขียนเบอร์โทรศัพท์ในการติดต่อหาการแสดงไว้ที่ส่วนมุมของป้ายชื่อคณะ

2.3 เรื่องที่แสดง จากการศึกษาเรื่องที่ใช้ในการแสดงสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ช่วงเวลา คือการแสดงช่วงเช้า การแสดงส่วนใหญ่ของคณะ ส.บัวน้อย จะใช้การแสดงที่เป็นเรื่อง จักร ๆ วงศ์ ๆ เนื่องจากเป็นเรื่องที่ใช้ในการแสดงมาแต่โบราณ การแต่งกายก็จะเป็นแบบชุดเครื่องละคร ไม่เน้นความสนุกสนาน แต่เน้นการดำเนินเรื่องให้เข้าใจง่าย อาจจะมีตัวตลกช่วยสร้างสีสันในการแสดงบ้างเล็กน้อย และการแสดงในช่วงเย็น จะเป็นการแสดงที่เน้นความสนุกสนาน จึงนิยมแสดงไปในการแสดงพื้นบ้าน เนื้อเรื่องจะมีความเข้าใจง่าย มีการดัดแปลงเนื้อเรื่องและแต่งเนื้อร้องขึ้นมาใหม่ การแต่งกายนิยมแต่งกายแบบชุดลิเกประดับเครื่องเพชร ชุดลิเกโบราณ และชุดเครื่องละคร เพื่อเป็นการดึงดูดผู้ชมให้สนใจในการดูละครเวทีมากขึ้น

2.4 คนบอกบท การบอกบทในปัจจุบันจะเป็นการเล่าเรื่องให้ผู้แสดงได้ทราบก่อนออกทำการแสดงแล้วให้ผู้แสดงร้องด้นกลอนสด แต่ถ้าเป็นเรื่องที่ใช้แสดงบ่อย ผู้แสดงสามารถจำบทที่ใช้แสดงได้นักแสดงก็จะนำบทร้องนั้นมาใช้ในการแสดง

2.5 การแต่งกาย จากการศึกษาพบว่า การแต่งกายของ คณะ ส. บัวน้อย ได้แก่ชุดเครื่องละครเป็นชุดที่ใช้ในการแสดงมาตั้งแต่อดีต โดยชุดลักษณะนี้จะใช้ในการรำแก้บน รำซัดชาตรี รำ 12 ท่า และจะใช้ในการแสดงในช่วงภาคเช้า ซึ่งการแต่งกายของตัวพระ - ตัวนาง จะมี การแต่งกายที่แตกต่างกัน และชุดลิเกโบราณ เป็นชุดที่ใช้ในการแสดงในสมัยก่อน แต่มีชุดที่ใช้ในการแสดงละครเวทีโดยแท้จริง ได้รับวิวัฒนาการมาจากลิเก นิยมใส่ในการแสดงช่วงเย็น เนื่องจากมีเครื่องเพชรประกอบสามารถดึงดูดความสนใจแก่ผู้ชมได้เป็นอย่างดี

2.6 เครื่องดนตรี เครื่องดนตรีที่ใช้ในการแสดงละครเวที จะมีความคล้ายคลึงกับการแสดงละครชาตรีของทางภาคกลาง โดยเครื่องดนตรีที่ละครเวทีไม่มีเหมือนละครชาตรีของภาคกลาง คือปี่ขวา และฆ้องคู่ ละครชาตรีหรือเวทีจะมีเครื่องดนตรีประกอบด้วย โทนชาตรี กลองตุ๊ก ฉิ่ง ฉาบเล็ก กรับ นำมาผสมเพื่อใช้ในการรับร้อง เมื่อนำเครื่องดนตรีระนาดเอกเข้ามาผสมจะเรียกการแสดงชนิดนั้นว่าละครชาตรี

2.7 เพลงที่ใช้ในการแสดง จากการศึกษาพบว่า เพลงที่ใช้ประกอบการแสดงจากอดีตถึงปัจจุบัน ได้แก่ เพลงโทน เพลงร่ายชาตรี เพลงไอ้ เพลงสดาบ เพลงทรงม้า/ทรงช้าง ซึ่งปัจจุบันเพลงเหล่านี้ถูกตัดทอนลงจนเหลือเพลงที่ใช้ในการแสดงเพียงไม่กี่เพลงเท่านั้น เช่น เพลงโทน เพลงสดาบ เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันเพลงสดาบก็ไม่นิยมนำมาร้อง เหลือเพียงคณะ ส.บัวน้อยเท่านั้นที่ยังนำมาร้อง เนื่องจากเพลงเหล่านี้มีเป็นเพลงที่ร้องยาก เด็กสมัยใหม่ที่ฝึกหัดละครเวทีจึงไม่นิยมฝึกร้องกันเหมือนดังเช่นเพลงโทน

2.8 โอกาสที่ใช้ในการแสดง จากการศึกษาพบว่าในสมัยก่อนการแสดงละครเวทีได้ทำการแสดงในงานวัดเป็นส่วนใหญ่ แต่ในปัจจุบันการแสดงละครเวทีกับกลายมาใช้ในการแก้บนมากกว่าการแสดงในงานวัด อาจจะเนื่องมาจากการ

แสดงที่คนรุ่นใหม่ไม่ให้ความสนใจและเห็นว่าละครเท่งตุ๊กเป็นของโบราณที่ไม่เหมาะสมกับตนเอง หรืออาจจะส่งผลมาจากอิทธิพลของลิเกซึ่งมีความสนุกสนานมากกว่าละคร เท่งตุ๊ก มีเครื่องแต่งกายที่สวยงามกว่า หรือแม้กระทั่งการแสดงที่ตื่นตาไปกว่าละครเท่งตุ๊ก

3. รูปแบบของการแสดง จากการศึกษพบว่าปัจจุบันการแสดงละครเท่งตุ๊กได้รับอิทธิพลจากลิเกเข้ามาทำให้การแสดงมีการเปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งถูกดัดแปลงทั้งบทร้อง และการแต่งกายให้ทันสมัยยิ่งขึ้น โดยการแสดงในปัจจุบันของคณะ ส.บัวน้อย สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 แบบ ได้แก่ การแสดงแบบโบราณ เป็นการแสดงโดยใช้เนื้อเรื่องและคำร้องตามแบบโบราณ ไม่มีการดัดแปลง คำร้อง โดยส่วนใหญ่จะแสดงในเรื่อง จักร ๆ วงศ์ ๆ เช่น ไชยเชษฐ์ จินดาวงศ์ สังข์ทอง เป็นต้น ซึ่งเนื้อเรื่องในลักษณะนี้จะมีบทที่ตายตัว การแต่งกายประกอบการแสดงจะแต่งกายแบบโบราณ คือสวมชุดเครื่องละคร การแสดงในรูปแบบนี้นิยมแสดงในช่วงกลางวัน และการแสดงแบบประยุกต์ เป็นการแสดงที่มีการนำเนื้อเรื่องที่แต่งขึ้นมาใหม่มาใช้ในการแสดง ซึ่งเรื่อง บทร้อง จะถูกคิดขึ้นมาใหม่ โดยอาจจะใช้การเล่าเรื่องให้ผู้แสดงฟังและให้ผู้แสดงด้นกลอนสด ส่วนใหญ่การแสดงประเภทนี้นิยมแต่งเรื่องเกี่ยวกับการแสดงพื้นบ้าน โดยเน้นความสนุกสนาน การแต่งกายของผู้แสดงนิยมสวมชุดลิเกประกอบกับชุดเครื่องละคร โดยการแสดงรูปแบบนี้นิยมแสดงในช่วงเย็นหรือช่วงกลางคืน (บุญเรือน สร้อยศรี, สัมภาษณ์, 31 ตุลาคม 2562)

ปัจจุบันจังหวัดจันทบุรีมีคณะละครชาตรี “เท่งตุ๊ก” ทั้งหมด 11 คณะ ซึ่งคณะ ส.บัวน้อยเป็นคณะที่ยังคงรักษาการแสดงละครแบบโบราณไว้ได้ดีที่สุด โดยคณะอื่น ๆ ที่ปรากฏในจังหวัดจันทบุรีมีการปรับเปลี่ยนการแสดงให้เข้ากับยุคสมัยเพื่อความคงอยู่ของคณะ ทั้งด้านการแต่งกาย บทร้อง เนื้อเรื่อง หรือแม้กระทั่งฉากที่มีความอลังการมากขึ้น ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงมีการนำเครื่องดนตรีสากลเข้ามาผสมด้วย ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้การแสดงละครชาตรี “เท่งตุ๊ก” ในจังหวัดจันทบุรีมีการเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นวิธีที่จะอนุรักษ์การแสดงพื้นบ้านละครชาตรี “เท่งตุ๊ก” แบบโบราณ ให้คงอยู่สืบต่อไป

5. อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษางานวิจัยเรื่อง ศึกษาการแสดงพื้นบ้านละครชาตรี “เท่งตุ๊ก” คณะ ส.บัวน้อย จ.จันทบุรี ผู้วิจัยได้ประมวลข้อค้นพบเพื่อตอบวัตถุประสงค์ในหัวข้อที่ผ่านมา สำหรับหัวข้อนี้ผู้วิจัยได้แยกประเด็นอภิปราย ดังนี้

1. ผลการศึกษาในเรื่องการสืบทอด จากการศึกษผู้วิจัยพบว่า การสืบทอดการแสดงของคณะ ส.บัวน้อย ในรุ่นแรกคือรุ่นทวดนายทิม ภาคกิจ ไม่นิยมถ่ายถอดทำร่ำให้แก่ลูกหลาน แต่จะถ่ายถอดทำร่ำให้เพียงลูกศิษย์เท่านั้น อาจจะเนื่องมาจากเห็นว่าลูกหลานไม่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมแก่การแสดงละครชาตรี ฉะนั้นลูกหลานผู้ที่สนใจฝึกหัดจึงต้องใช้วิธีครูพักลักจำการแสดงนั่นเอง

2. ผลการศึกษาในเรื่องของท่าร่ำ จากการศึกษผู้วิจัยได้ค้นพบว่าละครชาตรีหรือละครเท่งตุ๊ก เป็นละครที่ได้รับอิทธิพลมาจากโนรา หรือ มโนราห์ ซึ่งมีผู้เข้ามาเผยแพร่และดัดแปลงท่าร่ำ ท่าร่ำของละครชาตรี “เท่งตุ๊ก” จึงมีความคล้ายคลึงกับละครมโนราห์ทางภาคใต้ มีความแตกต่างกันตรงที่มโนราห์จะมีท่าร่ำที่แข็งแรงกว่า ละครชาตรี “เท่งตุ๊ก” จะมีความอ่อนช้อย มีเอกลักษณ์เฉพาะคือการจีบ การตั้งวง การยืน การก้าวเท้า การย่อเท้า การถัดเท้า และการยกเท้า มีการใช้ส่วนของเอวและไหล่มากเวลารำต้องยกไหล่ และส่ายเอวให้เข้ากับจังหวะกลอง มีการลักคอกและกล่อมตัวประกอบด้วย ในสมัยก่อนละครชาตรี “เท่งตุ๊ก” สันนิษฐานว่าน่าจะให้ผู้แสดงเป็นผู้ชาย เนื่องจากผู้ที่นำมาเผยแพร่เป็นคนแรกคือผู้ชายและท่าร่ำในสมัยก่อนมีความแข็งแรง แต่ในปัจจุบันผู้ที่แสดงเป็นผู้หญิงจึงส่งผลให้ท่าร่ำมีความอ่อนช้อยมากขึ้น

3. ผลการศึกษาในเรื่องของเพลงที่ใช้ประกอบการแสดง จากการศึกษผู้วิจัยพบว่า เพลงที่ใช้ประกอบการแสดงในสมัยก่อนมีหลายเพลง แต่ในปัจจุบันถูกตัดทอนเหลือเพียง 2 บทเพลง เนื่องจากวิธีการร้อง การเอื้อน มีความยากต่อการฝึกฝนหรือสืบเนื่องมาจากในยุคปัจจุบันผู้ฝึกหัดขาดความอดทนในการฝึกฝนจึงส่งผลให้เพลงร้องเหล่านี้สูญหายไป

6. ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการรวบรวมจัดทำและเผยแพร่องค์ความรู้การแสดงละครชาตรี “เท่งตุ๊ก” อย่างเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้ง่ายต่อการศึกษาเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ และเพื่อเป็นการสืบทอดศิลปะการแสดงแบบดั้งเดิมของท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป
2. ควรศึกษารวบรวมและเปรียบเทียบข้อมูลการแสดงละครชาตรีที่มีอยู่ทั้งหมดในประเทศไทย
3. ควรศึกษาบทร้องที่ใช้ในการแสดงละครชาตรี “เท่งตุ๊ก” ในอดีตเพื่อนำมาเป็นข้อมูลเปรียบเทียบกับปัจจุบันว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

7. สรุป

ละครเท่งตุ๊กเข้ามาสู่จังหวัดจันทบุรี เป็นระยะเวลากว่า 100 กว่าปี ผู้ที่นำเท่งตุ๊กเข้ามาเป็นคนแรกได้รับการถ่ายทอดมาจากครูทางภาคใต้ของไทย จนปี 2420 ละครเท่งตุ๊กได้เริ่มเข้ามาเผยแพร่ในเขตอำเภอแหลมสิงห์ ใช้ชื่อว่าคณะ ส.บัวน้อย ซึ่งถือได้ว่าเป็นคณะละครเท่งตุ๊กที่เก่าแก่ที่สุดในจังหวัดจันทบุรี เดิมทีชาวบ้านจะเรียกละครเท่งตุ๊กว่าละครชาตรี ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นละครเท่งตุ๊กซึ่งเรียกตามเสียงที่ได้ยินจากกลองที่ใช้ประกอบการแสดง บางครั้งจะเรียกคล้องจองกันว่าชาตรี – เท่งตุ๊ก แต่การแสดงของชาตรีกับเท่งตุ๊กนั้นเดิมทีมีบางส่วนที่แตกต่างกันคือถ้าแสดงโดยมีระนาดประสมวงเรียกว่าละครชาตรี ถ้าไม่มีระนาดประสมวงเรียกว่าเท่งตุ๊ก

องค์ประกอบการแสดงของละครเท่งตุ๊ก ส.บัวน้อย 1) โรงละคร มี 2 ลักษณะ คือแบบติดพื้นและแบบยกพื้นสูง โดยทั้ง 2 ลักษณะจะมีพื้นที่ 3 ส่วน คือหน้าโรง หลังโรง และข้างโรง 2) ฉากการแสดง จะใช้วิธีการวาดเป็นรูปป่า โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือส่วนของตัวฉากที่ทำจากผ้าด้ายดิบนำมาเย็บต่อกัน และส่วนของป้ายชื่อคณะ 3) เรื่องที่แสดง ถ้าเป็นการแสดงที่จัดในช่วงเวลาเช้าจะแสดงเรื่อง จักร ๆ วงศ์ ๆ ถ้าการแสดงในช่วงเย็นจะนิยมการแสดงพื้นบ้าน 4) คนบอกบท ทำหน้าที่เล่าเรื่องให้ผู้แสดงเข้าใจถึงตัวละครก่อนออกทำการแสดง 5) การแต่งกาย จะมีทั้งแบบชุดลิเกโบราณ และลิเกประกอบกับชุดเครื่องละคร 6) เครื่องดนตรีส่วนใหญ่จะคล้ายกับละครชาตรีภาคกลางแต่ไม่มี ปี่ชวา และฆ้องคู่ แต่จะมี โทนชาตรี กลองตุ๊ก ฉิ่ง ฉาบเล็ก กรับ เพิ่มเข้าไป 7) เพลงที่ใช้ในการแสดง ในอดีตจะใช้ เพลงโทน เพลงร่ายชาตรี เพลงไอ้ เพลงสดาบ เพลงทรงม้า/ทรงช้าง แต่ในปัจจุบันเหลือเพียง เพลงโทน เพลงสดาบ และ 8) โอกาสที่ใช้ในการแสดง ในอดีตจะแสดงในงานวัดเป็นส่วนใหญ่ แต่ในปัจจุบันจะนิยมจ้างไปงานแก้บนมากกว่าแสดงในงานวัด

รูปแบบของการแสดง 1) การแสดงแบบโบราณ แสดงโดยใช้เนื้อเรื่องและคำร้องตามแบบโบราณ ไม่มีการดัดแปลงคำร้อง เน้นแสดงเรื่อง จักร ๆ วงศ์ ๆ แต่งกายด้วยชุดเครื่องละครซึ่งเป็นแบบโบราณ นิยมแสดงในช่วงเวลากลางวัน และ 2) การแสดงแบบประยุกต์ เป็นรูปแบบการแสดงที่แต่งเนื้อเรื่องที่แต่งขึ้นมาใหม่ บทร้องจะถูกคิดขึ้นมาใหม่ นิยมแต่งเรื่องเกี่ยวกับการแสดงพื้นบ้าน เป็นรูปแบบการแสดงที่เน้นความสนุกสนาน การแต่งกายด้วยชุดลิเกประกอบกับชุดเครื่องละคร นิยมแสดงในช่วงเย็นหรือช่วงกลางคืน

รายการอ้างอิง

บุญเรือน สร้อยศรี. หัวหน้าละครเท่งตุ๊กคณะ ส.บัวน้อย. (2562, 4 กันยายน). สัมภาษณ์.

บุญเรือน สร้อยศรี. หัวหน้าละครเท่งตุ๊กคณะ ส.บัวน้อย. (2562, 31 ตุลาคม). สัมภาษณ์.

ประภาศรี ศรีประดิษฐ์. (2545). ละครเท่งตุ๊กในจังหวัดจันทบุรี. ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดจันทบุรี. (2561). การแสดงพื้นบ้าน “เท่งตุ๊ก”. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: https://www.m-culture.go.th/chanthaburi/ewt_news.php?nid=718&filename=index. (7 มีนาคม 2561).